

Інституційні відмінності та спільні характеристики фінансового контролю, аудиту і моніторингу у публічному секторі

У статті розкрито теоретико-методологічні засади та прикладні аспекти функціонування фінансового контролю, аудиту та моніторингу в системі управління публічними фінансами. Актуальність теми обумовлена потребою трансформації державного фінансового нагляду відповідно до європейських стандартів прозорості, підзвітності та результативності. В статті здійснено критичний огляд наукових підходів до визначення сутності контролю, аудиту та моніторингу, виявлено спільні та відмінні риси цих понять, проаналізовано їх функціональне навантаження та правове регулювання. Особливу увагу приділено класифікації форм аудиту, а саме фінансового, аудиту відповідності та аудиту ефективності, у контексті їхньої ролі в оцінюванні законності та результативності використання бюджетних коштів. Розглянуто специфіку внутрішнього аудиту, що, попри обмежену незалежність, виконує важливу роль у системі внутрішнього контролю. Моніторинг охарактеризовано як безперервний, автоматизований процес виявлення ризиків, який дедалі частіше інтегрується в аудит на основі ризикоорієнтованих підходів. Побудовано ієрархічну модель, яка відображає місце та взаємозв'язки між проаналізованими інструментами контролю в межах єдиної системи фінансового контролю. Зроблено висновок, що ефективна система державного фінансового контролю має ґрунтуватися на синергії аудиту, контролю та моніторингу, з чітким розмежуванням функцій і гармонізацією процедур, що сприятиме підвищенню ефективності управління публічними фінансами та запобіганню фінансовим правопорушенням.

Ключові слова: фінансовий контроль; державний аудит; внутрішній аудит; моніторинг; облік; управління; витрати.

Актуальність теми. Державний фінансовий контроль є невід'ємною складовою системи управління державними фінансами. Його основною метою є забезпечення законності, ефективності та прозорості формування, розподілу і використання державних ресурсів. У сучасних умовах фінансовий контроль виступає потужним інструментом, який дозволяє попереджати фінансові порушення, посилювати фінансову дисципліну та підвищувати стійкість економіки [11]. Іншими словами, через контроль держава забезпечує підзвітність, прозорість і ефективність управління коштами, а також запобігає зловживанням бюджетними ресурсами. Формування сучасної системи фінансового контролю є не лише інституційним, а й культурним процесом, що передбачає зміну парадигми – від нагляду до партнерства, від покарання до запобігання, від реактивності до стратегічного аналітичного супроводу публічних фінансів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В науковій літературі простежується зростаючий інтерес до розвитку фінансового контролю та внутрішнього аудиту в публічному секторі, що зумовлено необхідністю підвищення ефективності управління державними ресурсами. Низка досліджень акцентують на ролі внутрішнього аудиту як інструменту забезпечення прозорості та відповідальності в органах публічної влади, особливо в умовах посилення суспільного запиту на якість управлінських рішень. Так, Хей та Кордері підкреслюють важливість подальших досліджень у сфері аудиту публічного сектору, наголошуючи на теоретичних засадах агентської теорії та теорії управлінського контролю як основи розуміння функціонування системи фінансового нагляду [17]. Вони вказують на специфіку впливу результатів внутрішнього і зовнішнього аудиту у публічному секторі, яка відрізняється від приватного сектору, що обумовлено різними цілями, завданнями та механізмами відповідальності.

Інші дослідники акцентують увагу на факторах, які впливають на ефективність внутрішнього аудиту, зокрема на якість аудиторських процедур, професійну компетентність аудиторів, рівень їх незалежності та управлінську підтримку. Результати досліджень підтверджують позитивну залежність між цими факторами та загальною ефективністю системи внутрішнього аудиту в державному управлінні [20].

У контексті польського досвіду, дослідження М.Постула, І.Проденко та Д.Дюбе демонструє, що внутрішній аудит у публічній адміністрації виконує не лише контрольну, а й управлінську функцію, сприяючи оптимізації діяльності органів влади [18]. Водночас автори вказують на потребу вдосконалення окремих етапів аудиту, зокрема планування аудиторських завдань на основі виявлених ризиків, що є ключовим чинником його дієвості.

Окрема група наукових робіт фокусується на українських реаліях функціонування фінансового контролю. Зокрема, С.Бардаш, Ю.Баранюк, Д.Долбнева аналізують процеси трансформації державного фінансового аудиту в Україні, акцентуючи увагу на нормативно-організаційних аспектах його

реалізації [10, 3]. Проте більшість досліджень зосереджується переважно на інституційних змінах, залишаючи поза увагою аналіз результативності контролю, зокрема його вплив на виявлення та відшкодування втрат бюджету. Відповідно утворюється дослідницька ніша для подальшого аналізу причинно-наслідкових зв'язків між аудитом, виявленими порушеннями та їх наслідками для державних фінансів. У науковому дискурсі простежується низка підходів до дослідження фінансового контролю, від концептуалізації його теоретичних засад і функцій до аналізу практичних чинників ефективності внутрішнього аудиту та регіональних особливостей впровадження.

Науковці, зокрема, Л.Аркуша [1], А.Базилук [2], С.Буткевич [5] у своїх роботах акцентували на необхідності узгодження законодавства про фінансовий моніторинг з іншими сферами суспільних фінансових відносин та з міжнародною нормативною базою. Вони підкреслюють, що юридичний характер фінансового моніторингу є базовим, оскільки дії, яким він протидіє, класифікуються як кримінальні злочини, що підлягають кримінальній відповідальності відповідно до Кримінального кодексу України.

Викладення основного матеріалу. Фінансовий контроль є базовим комплексом заходів в управлінні фінансами, що полягає у спеціальній діяльності з перевірки правильності формування і використання фінансових ресурсів. Іншими словами, фінансовий контроль – це особлива форма спостереження за формуванням, розподілом і використанням коштів, яка спрямована на перевірку дотримання встановлених норм, лімітів та оцінку фінансового стану суб'єкта. У системі державного управління фінансами фінансовий контроль здійснюється уповноваженими органами (Мінфін, Держаудитслужба, Рахункова палата тощо) і поділяється на декілька форм, зокрема загальнодержавний, відомчий, громадський контроль [6]. В умовах ринкової економіки набув розвитку і аудит. Аудит розглядають як незалежний зовнішній фінансовий контроль, що здійснюється на комерційних засадах. Таким чином, контроль є широкою категорією, що охоплює всі види перевірок і нагляду за фінансовою діяльністю, включно з аудитом, ревізіями, інспекціями та моніторингом.

Аудит традиційно означає незалежну перевірку фінансової інформації суб'єкта, метою якої є висловлення професійної думки щодо її достовірності та відповідності встановленим критеріям [16]. В українському законодавстві закріплено схоже трактування: аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, облікових даних, первинних документів та іншої інформації про діяльність суб'єкта господарювання з метою оцінки достовірності звітності, повноти обліку та його відповідності чинному законодавству [7]. Також важливо, що згідно ГКУ аудит проводиться незалежними фахівцями (аудиторами чи аудиторськими фірмами) і, на відміну від внутрішніх перевірок, має забезпечувати об'єктивність і неупередженість висновків [7]. Науковці також підкреслюють визначені риси аудиту. Так, за одним із класичних підходів, *аудит – це процес, за допомогою якого компетентний незалежний працівник збирає та оцінює свідчення про інформацію, що підлягає кількісній оцінці, щоб визначити і виразити у висновку ступінь відповідності цієї інформації встановленим критеріям* [15]. Таким чином, до ключових ознак аудиту відносяться незалежність, системність, наявність встановлених критеріїв (стандартів) та мета у формі аудиторського висновку про достовірність фінансової звітності.

У контексті державного фінансового контролю аудит набуває специфічних рис. Державний фінансовий аудит є різновидом державного контролю, що проводиться державними органами (Держаудитслужба, Рахункова палата тощо) і спрямований не лише на перевірку звітності, але й на оцінку законності, ефективності й економності використання публічних коштів та майна [7]. За визначенням ГКУ, державний фінансовий аудит полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних/комунальних коштів і майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінзвітності, а також оцінці функціонування системи внутрішнього контролю на об'єкті аудиту [7]. На відміну від традиційного незалежного аудиту, що здійснюється на замовлення підприємств приватного сектору, державний аудит має публічно-правовий характер. Метою державного фінансового аудиту є підвищення результативності управління державними фінансами, надати рекомендації для усунення виявлених недоліків і запобігання порушенням у майбутньому [8]. Проте методично державний аудит подібний до класичного аудиту, оскільки включає аналіз документів, перевірку обліку та формулювання аудиторського звіту за результатами перевірки [19].

Дещо іншу мету та завдання має внутрішній аудит. В межах економічного контролю підприємства внутрішній аудит розглядається як складова системи внутрішньогосподарського контролю. Він виконує контрольні функції на користь керівництва, перевіряючи збереження активів, правильність обліку тощо [14]. Через підпорядкованість керівництву внутрішній аудит частково втрачає незалежність, але залишається важливим елементом системи контролю, доповнюючи зовнішній аудит. Попри спільність завдань і процедур, аудит не тотожний повністю поняттю контролю через те, що він має інші цілі та принципи, які орієнтовані на підтвердження достовірності звітності та консультування з покращення ефективності діяльності підприємства.

У контексті трансформації державної системи фінансового контролю в Україні поняття «моніторинг» набуває розширеного функціонального змісту, виходячи за межі суто спостереження або виявлення фактів порушень. Сьогодні воно інтегрується в стратегічну інфраструктуру управління публічними фінансами,

виконуючи як інструмент попередження, так і механізм реагування на ризики. Окремим і надзвичайно важливим напрямом, що активно розвивається є фінансовий моніторинг, який становить окрему підсистему державного фінансового контролю, спрямовану на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження. Його розвиток визначений як міжнародне зобов'язання України в межах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС та приведення законодавства у відповідність до норм Директиви ЄС 2015/849 [9] та Регламенту ЄС 2015/847 [13].

Система фінансового моніторингу в Україні виконує регулятивно-контрольну функцію і розглядається науковцями як елемент профілактичного контролю, спрямованого на запобігання ризикам фінансових зловживань ще до фактичного вчинення правопорушення. Такий підхід відображає превентивну парадигму фінансового контролю, яка відповідає сучасним європейським стандартам.

В практиці державного фінансового контролю моніторинг набув суттєвого значення, зокрема у сфері публічних закупівель. Наразі Держаудитслужба здійснює моніторинг публічних закупівель шляхом проведення оперативної дистанційної перевірки тендерів у електронній системі задля виявлення порушень ще на стадії проведення закупівлі чи виконання договору [8]. Такий моніторинг проводиться онлайн і дає змогу запобігти порушенням до того, як гроші будуть витрачені. Тобто, моніторинг у фінансовій діяльності є інструментом попереджувального контролю, що орієнтований на безперервне спостереження та раннє виявлення проблем.

Попри тісний взаємозв'язок цих понять, аудит, контроль і моніторинг мають різні акценти та рольові характеристики, особливо в сфері бухгалтерського обліку і державних фінансів. В таблиці 1 наведено порівняння понять «аудит», «контроль» і «моніторинг» з врахуванням специфіки кожного.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця понять «аудит», «контроль» і «моніторинг»

Ознака	Аудит	Контроль	Моніторинг
Поняття	незалежна перевірка фінансової звітності, ефективності чи відповідності операцій	система дій для забезпечення дотримання встановлених правил, норм, інструкцій	системне спостереження за процесами або явищами з метою їх аналізу та виявлення відхилень
Мета	надання обґрунтованої думки щодо об'єкта перевірки, формування рекомендацій	виявлення і запобігання порушенням, забезпечення законності	оперативне реагування на зміни, виявлення ризиків, формування ранніх сигналів
Види	фінансовий, аудит відповідності, аудит ефективності (performance audit)	попередній, поточний, наступний контроль	первинний (ex-ante), поточний (on-going), підсумковий (ex-post)
Суб'єкти	зовнішні (ДАСУ, Рахункова палата, аудитори), внутрішні аудитори	внутрішні служби контролю, зовнішні контролюючі органи	служби фінмоніторингу, автоматизовані системи, підрозділи аудиту
Нормативна основа	стандарти ISSAI, ПА, законодавство про аудит	законодавчі та нормативні акти, внутрішні положення	закон про фінансовий моніторинг, Директива ЄС 2015/849)
Основні інструменти	аудиторські процедури, план аудиту, аналітичні методи	перевірки, ревізії, інвентаризації, звітність	дані з транзакцій, ризик-індикатори, IT-моніторинг, комплаєнс-аналітика
Часовий аспект	проводиться періодично або після завершення звітного періоду	може бути попереднім, поточним або наступним	в режимі реального часу або з коротким лагом
Приклади застосування	аудит використання коштів держбюджету, аудит ProZorro	контроль державних закупівель, перевірка цільового використання субвенцій	моніторинг операцій з відмивання коштів, моніторинг виконання бюджету

Спільним для всіх інструментів фінансового контролю є спрямування на забезпечення достовірності інформації, законності операцій та ефективності використання ресурсів. Внутрішній аудит, наприклад, виконує функції, багато в чому спільні з функціями внутрішнього контролю, оскільки фактично

інтегрований у систему контролю підприємства. Моніторинг, своєю чергою, можна розглядати як різновид спостережного контролю, оскільки він не втручається в процеси, а тільки фіксує їхні параметри для подальшої оцінки.

В свою чергу, головна відмінність аудиту від контролю полягає в характері і порядку проведення. Контроль (інспектування, ревізія) може здійснюватися раптово, без попередження, часто за ініціативою контролюючого органу, щоб виявити порушення, натомість аудиторська перевірка зазвичай планується і узгоджується з об'єктом – аудитор попередньо домовляється про проведення перевірки, визначає її терміни і програму [12]. Контрольні перевірки державних органів строго регламентовані законодавством і можуть мати імперативний, примусовий характер, тоді як аудит (особливо зовнішній незалежний) діє більш м'яко, консультативно-дорадчим чином. Важливо й те, що аудит в класичному розумінні – це приватна професійна діяльність, що регулюється стандартами і саморегулювальною організацією аудиторів, тоді як державний контроль здійснюється владними повноваженнями на основі законів [12]. З позиції бухгалтерського обліку, аудит орієнтований на підтвердження достовірності фінзвітності та надання впевненості користувачам, у той час як контроль (ревізія) більше зосереджується на виявленні конкретних порушень, збитків, винних осіб і забезпеченні їх усунення [3]. Наприклад, ревізія як форма контролю ставить за мету викриття фактів розкрадань чи недостач і припинення зловживань, тому під час ревізії детально перевіряються первинні документи, інвентаризується майно, встановлюються винуватці порушень з подальшим притягненням їх до відповідальності. Аудит же концентрується на висловленні незалежної думки щодо звітності в цілому і формулюванні рекомендацій з покращення фінансового стану об'єкта [3].

Також, моніторинг відрізняється від традиційних перевірок часовим режимом і глибиною втручання. Моніторинг працює безперервно, тоді як аудит і контроль проводяться періодично (разово або за графіком). Моніторинг здійснюється переважно дистанційно та автоматизовано (наприклад, шляхом аналізу звітних даних або електронних показників) і не передбачає повної детальної перевірки всіх документів. Натомість аудит та контроль часто мають характер вибіркової або комплексної перевірки. Аудитор може перевірити вибірку транзакцій чи звітів, а ревізор суцільно дослідити фінансово-господарські операції за певний період. Натомість моніторинг, по суті, працює як раннє попередження. Відстежуючи ключові індикатори, він сигналізує про потенційні проблеми, які згодом можуть стати об'єктом детального аудиту чи контрольної перевірки. Наприклад, якщо система моніторингу державного бюджету фіксує перевищення витрат за певною програмою, на основі цього сигналу може бути ініційовано позапланову ревізію. У сфері публічних закупівель моніторинг проводиться під час здійснення закупівель і контрактів, що відрізняє його від пост-аудиту [8]. Отже, моніторинг доповнює аудит і контроль, забезпечуючи безперервність контролю між окремими аудиторськими перевітками.

Кожне з розглянутих понять еволюціонувало з часом, і їхнє сучасне розуміння дещо ширше, ніж початкове. Первісно основним завданням аудиту було виявлення помилок і зловживань. Сучасний же аудит акцентує увагу не лише на викритті помилок, але й на наданні запевнень користувачам звітності та консультуванні щодо покращення систем управління ризиками і контролю.

У процесі розбудови ефективної системи державного фінансового контролю надзвичайно важливим є чітке розмежування понять, що часто застосовуються як синоніми або використовуються у взаємопов'язаному контексті. Терміни «контроль», «аудит» і «моніторинг» мають спільну прикладну природу, однак відрізняються за ієрархією, функціональним навантаженням, методами реалізації та правовим регулюванням. У науковій та практичній площині виникає необхідність структурувати ці категорії, розкрити їхній зміст у межах сучасного фінансового управління та визначити межі функціонального перетину.

Подана нижче схема має на меті візуалізувати взаємозв'язок зазначених понять через ієрархічну побудову. На рисунку 1 фінансовий контроль представлений як надсистема, що охоплює аудит як регламентовану форму незалежної оцінки, а також моніторинг як безперервний процес спостереження й аналізу. Схема дає змогу простежити інтеграцію функцій між цими поняттями, а також виявити зони дублювання завдань, характерних для аналітичної, діагностичної та превентивної складових фінансового контролю. Такий підхід сприяє глибшому розумінню функціонального поділу у сфері публічних фінансів, посиленню методологічної чіткості та побудові ефективних моделей взаємодії суб'єктів контролю.

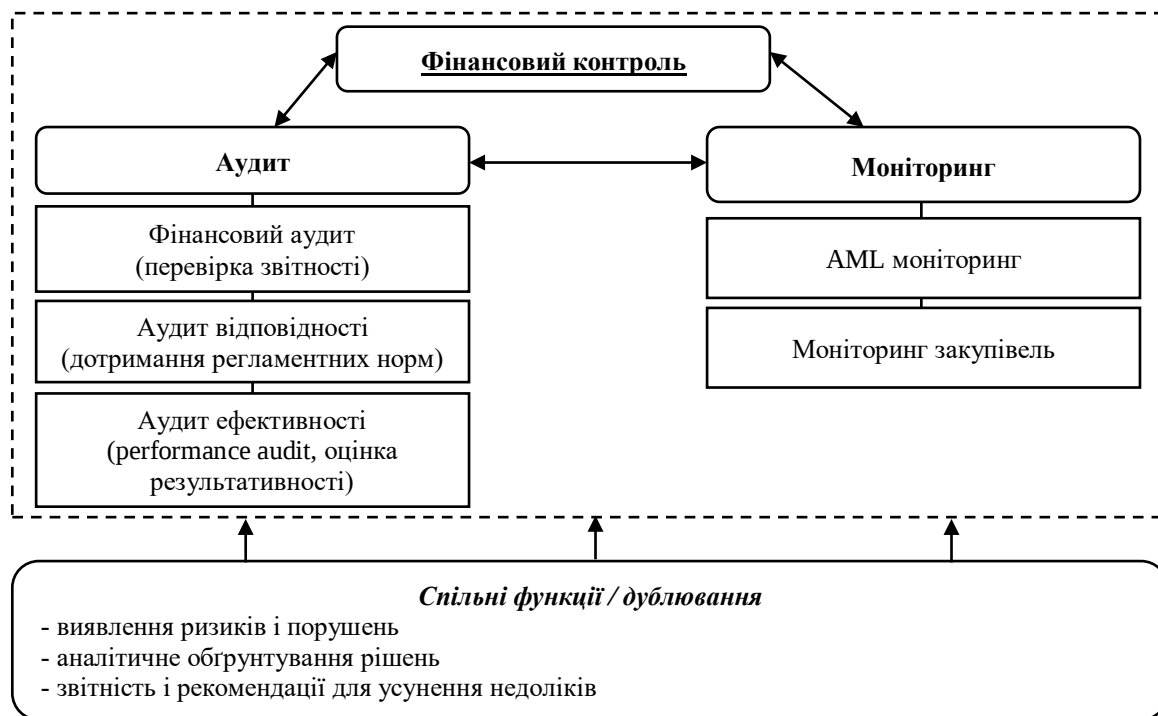

Рис. 1. Ієрархія та взаємозв'язки понять «контроль», «аудит» і «моніторинг» у контексті державного фінансового контролю

Побудова ієрархії свідчить про те, що фінансовий контроль виступає надсистемним поняттям, у межах якого функціонують спеціалізовані форми оцінки – аудит та моніторинг, що мають власні інституційні, методологічні та процедурні особливості.

Аудит, зокрема, фокусується на формуванні незалежного судження про стан об'єкта контролю, опираючись на міжнародні стандарти та регламентовані методи. Його головна функція полягає у підтвердженні достовірності звітності, оцінці ефективності та відповідності дій управлінських структур визначеним критеріям. Моніторинг натомість виконує роль превентивного інструмента, забезпечуючи постійне спостереження за фінансовими операціями з метою раннього виявлення ризиків, а його застосування часто автоматизоване та не потребує безпосередньої присутності контролера.

Важливо підкреслити, що між цими формами існує суттєвий функціональний перетин, який проявляється у використанні спільних інструментів, аналітичних методів і підходів до оцінки. Зокрема, елементи моніторингу дедалі активніше впроваджуються у процеси ризик-орієнтованого аудиту, а результати аудиторських перевірок можуть слугувати основою для налаштування систем моніторингу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, схема підтверджує, що ефективна система фінансового контролю має бути цілісною, багаторівневою та адаптивною, де аудит, контроль і моніторинг не конкурують, а взаємодоповнюють одне одного. Їхнє гармонійне поєднання забезпечує досягнення стратегічної мети – прозорого, підзвітного та результативного управління публічними фінансами. Аудит, контроль і моніторинг взаємопов'язані, але не тотожні поняття системи економічного контролю. Контроль виступає загальною категорією, що охоплює всі форми нагляду за фінансовою діяльністю. Аудит є однією з цих форм, яка історично виокремилася завдяки незалежному статусу та орієнтації на підтвердження фінансової звітності. Моніторинг забезпечує постійне спостереження і раннє виявлення проблем. У сфері державного фінансового контролю ці інструменти застосовуються комплексно: регулярний моніторинг фінансових операцій дозволяє своєчасно сигналізувати про ризики, аудит (зокрема державний фінансовий аудит) дає глибоку оцінку ефективності й законності використання ресурсів та формує рекомендації, а контрольні дії (ревізії, інспектування) забезпечують невідворотність виявлення і усунення порушень.

Список використаної літератури:

1. Аркуша Л.І. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності: характеристика, виявлення, розслідування : монографія / Л.І. Аркуша. – Одеса : Юрид. література, 2010. – 376 с.
2. Базилук А.В. Роль законодавства у формуванні реалізації схем відмивання грошей та мотивація виводу капіталу за кордон / А.В. Базилук // Економічний часопис ХХІ. – 2002. – № 5. – С. 11–13.
3. Бардаш С.В. Сутність та значення аудиту і ревізії у практиці контрольної діяльності / С.В. Бардаш // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 2. – С. 152–157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <https://magazine.faaf.org.ua/sutnist-ta-znachennya-audit-u-i-revizii-u-praktici-kontrolnoi-diyalnosti.html#:~:text=3,засадах%20або%20державні%20фінансові%20ресурси>.
4. Bardash S. Financial Audit as a Part of State Administration in Ukraine: Condition and Public Need / S. Bardash, Yu. Baraniuk // *Baltic Journal of Economic Studies*. – 2016. – Vol. 2, № 2. – P. 5–13 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/73/78>.
 5. Буткевич С.А. Фінансовий моніторинг в Україні (організаційно-правові аспекти) : монографія / С.А. Буткевич. – Сімферополь : КРП Кримнавчпеддержвидав, 2010. – 286 с.
 6. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика : навчальний посібник / С.М. Гончарук, Д.В. Долбнева, С.В. Приймак, Є.М. Романів. – Львів : ЛНУ ім. І.Франка, 2019. – 298 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/FINANSOVYY-KONTROL-navchalnyu-posibnyk.pdf>.
 7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV ; станом на 28 лют. 2025 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
 8. Державний фінансовий контроль в органах місцевого самоврядування / Бухгалтерія для бюджету та ОМС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://oblikbudget.com.ua/article/1154-revzya-oms#:~:text=пропозицій%20ОМС%20\(пп,рекомендацій%20щодо%20підвищення%20даної%20ефективності](https://oblikbudget.com.ua/article/1154-revzya-oms#:~:text=пропозицій%20ОМС%20(пп,рекомендацій%20щодо%20підвищення%20даної%20ефективності).
 9. Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС : Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text.
 10. Долбнева Д.В. Сучасний стан проведення державного фінансового аудиту в Україні та перспективи його розвитку / Д.В. Долбнева // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2017. – № 11. – С. 328–334 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000843284>.
 11. Поляк-Свергун М. Сучасні аспекти державного фінансового контролю / М.Поляк-Свергун // *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. – 2024. – Т. 3, № 6. – С. 54–61. DOI: 10.46299/j.isjmef.20240306.05.
 12. Проць І.М. Моніторинг і аудит як інструмент досягнення балансу приватних і публічних інтересів у фінансовому праві / І.М. Проць // *Аналітично-порівняльне правознавство*. – 2023. – № 5. – С. 391–396. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.05.69.
 13. Про інформацію, що супроводжує грошові перекази, та про скасування Регламенту (ЄС) № 1781/2006/ : Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2015/847 від 20 травня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_040-15#Text.
 14. Стендер С.В. Аудит як структурний елемент контрольної функції управління / С.В. Стендер // Облік і фінанси АПК: науково-освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://magazine.faaf.org.ua/audit-yak-strukturniy-element-kontrolnoi-funkcii-upravlinnya.html#:~:text=частиною%20системи%20внутрішнього%20контролю%20і,займає%20в%20ній%20вагоме%20місце>.
 15. Arens A.A. Auditing, an integrated approach / A.A. Arens, J.K. Loebbecke. – Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1976. – 688 p. [Electronic resource]. – Access mode : <https://archive.org/details/auditingintegrat0000aren>.
 16. Auditing in Accounting: What it is and how it works / Thomson Reuters. Tax & Accounting. – 2023 [Electronic resource]. – Access mode : <https://tax.thomsonreuters.com/blog/auditing-in-accounting-what-it-is-and-how-it-works/>.
 17. Hay D. The value of public sector audit: Literature and history / D. Hay, C. Cordery // *Journal of Accounting Literature*. – 2018. – Vol. 40. – P. 1–15. DOI: 10.1016/j.acclit.2017.11.001.
 18. Kolcz B. The role of internal audit in ensuring the security of public finances in Poland / B. Kolcz // *Political Science and Security Studies Journal*. – 2023. – Vol. 4, № 4. DOI: 10.5281/zenodo.10449549.
 19. Novak U. Different Features of Audit from Other Forms of Financial Control in the Context of Legislative and Regulatory Regulation / U. Novak, H. Hovda, M. Padyuka // *Black Sea Economic Studies*. – 2022. – № 76. DOI: 10.32782/bses.76-35.
 20. Rudhani L. Factors Contributing to the Effectiveness of Internal Audit: Case Study of Internal Audit in the Public Sector in Kosovo / L. Rudhani, N. Vokshi, Sh. Hashani // *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*. – 2017. – Vol. 3, Issue 4. – P. 91–108 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/27336/3/Factors_contributing_to_the_effectiveness_of_int_ernal_audit_case_study_of_internal_audit_2017.pdf.

References:

1. Arkusha, L.I. (2010), *Lehalizatsiia (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh u rezultati orhanizovanoi zlochyynnoi diialnosti: kharakterystyka, vyjavlennia, rozsliduvannia*, monohrafiia, Yuryd. literatura, Odesa, 376 p.
2. Bazyliuk, A.V. (2002), «Rol zakonodavstva u formuvanni realizatsii skhem vidmyvannia hroshei ta motyvatsiia vyvodu kapitalu za kordon», *Ekonomichnyi chasopys XXI*, No. 5, pp. 11–13.
3. Bardash, S.V. (2008), «Sutnist ta znachennia audytu i revizii u praktysii kontrolnoi diialnosti», *Oblik i finansy APK*, No. 2, pp. 152–157, [Online], available at: <https://magazine.faaf.org.ua/sutnist-ta-znachennya-audit-u-i-revizii-u-praktici-kontrolnoi-diyalnosti.html#:~:text=3,zasadakh%20abo%20derzhavni%20finansovi%20resursy>
4. Bardash, S. and Baraniuk, Yu. (2016), «Financial Audit as a Part of State Administration in Ukraine: Condition and Public Need», *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 2, No. 2, pp. 5–13, [Online], available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/73/78>
5. Butkevych, S.A. (2010), *Finansovi monitorynh v Ukraini (orhanizatsiino-pravovi aspekty)*, monohrafiia, KRP Krymnnavchpedderzhvydav, Simferopol, 286 p.

6. Honcharuk, S.M., Dolbnieva, D.V., Pryimak, S.V. and Romaniv, Ye.M. (2019), *Finansovyi kontrol: teoriia, terminologhiia, praktyka*, navchalnyi posibnyk, LNU im. I.Franka, Lviv, 298 p., [Online], available at: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/FINANSOVYY-KONTROL-navchalnyy-posibnyk.pdf>
7. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy* (2003), vid 16.01.2003 No. 436-IV, stanom na 28 liut. 2025 r., [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. «Derzhavnyi finansovyi kontrol v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia», *Bukhhalteriia dlia biudzhetu ta OMS*, [Online], available at: [https://oblikbudget.com.ua/article/1154-revzya-oms#:~:text=propozytsii%20OMS%20\(pp.rekomendatsii%20shchodo%20pidvyshchennia%20danoi%20efektyvnosti](https://oblikbudget.com.ua/article/1154-revzya-oms#:~:text=propozytsii%20OMS%20(pp.rekomendatsii%20shchodo%20pidvyshchennia%20danoi%20efektyvnosti)
9. Yevropeyskyi Parlament I Rady (YeC) (2015), *Pro zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy dlia tsilei vidmyvannia hroshei abo finansuvannia teroryzmu, pro vnesennia zmin do Rehlementu Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (YeS) No. 648/2012 ta pro skasuvannia Dyrektyvy Yevropeiskoho Parlamentu i Rady 2005/60/YeS ta Dyrektyvy Komisii 2006/70/YeS*, Dyrektyva 2015/849 vid 20 travnia 2015 roku, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text
10. Dolbnieva, D.V. (2017), «Suchasnyi stan provedennia derzhavnogo finansovoho audytu v Ukraini ta perspektyvy yoho rozvytku», *BIZNESINFORM*, No. 11, pp. 328–334, [Online], available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000843284>
11. Poliak-Sverhun, M. (2024), «Suchasni aspekty derzhavnogo finansovoho kontroliu», *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, Vol. 3, No. 6, pp. 54–61, doi: 10.46299/j.isjmef.20240306.05.
12. Prots, I.M. (2023), «Monitoryng i audyt yak instrument dosiahnennia balansu pryvatnykh i publichnykh interesiv u finansovomu pravi», *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, No. 5, pp. 391–396, doi: 10.24144/2788-6018.2023.05.69.
13. Yevropeyskyi Parlament I Rady (YeC) (2015), *Pro informatsiiu, shcho suprovodzhue hroshovi perekazy, ta pro skasuvannia Rehlementu (YeS) No. 1781/2006/*, Rehlement No. 2015/847 vid 20 travnia 2015 roku, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_040-15#Text
14. Stender, S.V., «Audyty yak strukturnyi element kontrolnoi funktsii upravlinnia», *Oblik i finansy APK: nauково-osvitnii portal*, [Online], available at: <https://magazine.faa.org.ua/audit-yak-strukturniy-element-kontrolnoi-funktsii-upravlinnia.html#:~:text=chastynoiu%20systemy%20vnutrishnoho%20kontroliu%20i,zaimaie%20v%20nii%20va home%20mistse>
15. Arens, A.A. and Loebbecke, J.K. (1976), *Auditing, an integrated approach*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J., 688 p., [Online], available at: <https://archive.org/details/auditingintegrat0000aren>
16. «Auditing in Accounting: What it is and how it works» (2023), *Thomson Reuters. Tax & Accounting*, [Online], available at: <https://tax.thomsonreuters.com/blog/auditing-in-accounting-what-it-is-and-how-it-works/>
17. Hay, D. and Cordery, C. (2018), «The value of public sector audit: Literature and history», *Journal of Accounting Literature*, Vol. 40, pp. 1–15, doi: 10.1016/j.acclit.2017.11.001.
18. Kolcz, B. (2023), «The role of internal audit in ensuring the security of public finances in Poland», *Political Science and Security Studies Journal*, Vol. 4, No. 4, doi: 10.5281/zenodo.10449549.
19. Novak, U., Hovda, H. and Padyuka, M. (2022), «Different Features of Audit from Other Forms of Financial Control in the Context of Legislative and Regulatory Regulation», *Black Sea Economic Studies*, No. 76, doi: 10.32782/bses.76-35.
20. Rudhani, L., Vokshi, N. and Hashani, Sh. (2017), «Factors Contributing to the Effectiveness of Internal Audit: Case Study of Internal Audit in the Public Sector in Kosovo», *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, Vol. 3, Issue 4, pp. 91–108, [Online], available at: https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/27336/3/Factors_contributing_to_the_effectiveness_of_internal_audit_case_study_of_internal_audit_2017.pdf

Денисовець Юрій Миколайович – аспірант кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-8501-9656>.

Наукові інтереси:

– облікові та контрольно-аналітичні аспекти виконання бюджетних програм територіальних громад.

E-mail: denysovets@ukr.net.

Denysovets Y.M.

Financial control, audit and monitoring institutional differences and common characteristics in the public sector

The article reveals the theoretical and methodological principles and applied aspects of financial control, audit, and monitoring in the public finance management system. The topic's relevance is due to the need to transform state financial supervision by European transparency, accountability, and effectiveness standards. The article critically reviews scientific approaches to determining the essence of control, audit, and monitoring, identifies standard and distinctive features of these concepts, and analyzes their functional load and legal regulation. Particular attention is paid to the classification of audit forms, namely financial, compliance audit, and efficiency audit, in the context of their role in assessing the legality and effectiveness of budget funds. The specifics of internal audit are considered, which, despite limited independence, play an important role in the internal control system. Monitoring is characterized as a continuous, automated process of identifying risks, which is increasingly integrated into audits based on risk-based approaches. A hierarchical model reflects the place and relationships between the analyzed control tools within a unified financial control system. It was concluded that an effective system of state financial control should be based on the synergy of audit, control, and monitoring, with a clear separation of functions and harmonization of procedures, which will increase public finance management's efficiency and prevent financial offenses.

Keywords: financial control; state audit; internal audit; monitoring; accounting; management; expenses.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2024.